

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Justis- og beredskapsministeren

Kommunal- og forvaltningskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
22/1071 - GBO

Dato
02.03.2022

**Dokument 8:97 S (2021-2022) Representantforslag fra
stortingsrepresentantene Dag-Inge Ulstein og Olaug Vervik Bollestad**

Jeg viser til oversendelse fra Kommunal- og forvaltningskomiteen av 16. februar 2022, hvor komiteen ber om min vurdering av representantforslaget 8:97 S (2021–2022) fra stortingsrepresentantene Dag-Inge Ulstein og Olaug Vervik Bollestad om å sikre ureturnerbare asylsøkeres rett til å ta lønnet arbeid samt retten til grunnleggende helsehjelp for alle som oppholder seg i Norge.

Ad. forslag nr. 1:

Forslaget lyder: «Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendringer som sikrer at også asylsøkere som ikke har godkjent reisedokument eller tilsvarende, får muligheten til å arbeide, og at det gis anledning til å ha arbeidstillatelse inntil et eventuelt negativt vedtak på asylsøknaden effektueres»

Etter utlendingsloven har asylsøkere med endelig avslag plikt til å forlate Norge. Utreise skal skje av eget tiltak og for egen regning innen en fastsatt frist. Dersom asylsøkeren ikke reiser frivillig innen fristen, risikerer vedkommende å bli sendt til hjemlandet med tvang.

De aller fleste asylsøkere som får endelig avslag kan returnere til hjemlandet dersom de samarbeider om hjemreisen. Bare helt unntaksvis skjer det at hjemlandets myndigheter nekter å ta imot egne borgere som selv ønsker å returnere. For de få tilfellene der retur ikke kan skje til tross for at asylsøkeren har samarbeidet, åpner utlendingsforskriften § 8-7 for at det kan gis oppholdstillatelse som gir rett til å ta arbeid. Det er en forutsetning at det ikke er tvil om utlendingens identitet.

Jeg mener det er helt sentralt at vi fastholder at asylsøkere plikter å rette seg etter lovlig fattede avslag. Dersom de som ikke samarbeide om retur gis adgang til å ta lønnet arbeide i Norge, vil det bidra til at enda færre respekterer plikten til å forlate landet, og kan også føre til at utlendinger søker asyl i Norge alene i den hensikt å kunne arbeide og tjene penger her. En slik ordning vil undergrave både asylinstituttet og en regulert innvandring til Norge.

I sin begrunnelse for forslaget skriver representantene at «ureturnerbare asylsøkere får etter en praksisendring i 2011 ikke lenger lov til å ta arbeid». Til dette vil jeg bemerke at det ikke har vært noen endring på dette området i utlendingsloven. Dagens bestemmelser, som innebærer at man må ha en oppholdstillatelse eller en særskilt tillatelse til å ta arbeid, og at personer som har fått avslag på en asylsøknad som det klare utgangspunkt ikke kan arbeide, innebar ikke noen endring gruppens rett til å arbeide da den trådte i kraft i 2010. Imidlertid skjerpet skattemyndighetene rundt 2011 sin praksis for utdeling av skattekort til personer uten lovlig opphold. Dette førte til at det ble bedre samsvar mellom retten til å arbeide etter utlendingsloven og muligheten til å få skattekort.

Representantene viser for øvrig til at Norges menneskerettslige forpliktelser, og særlig Grunnloven § 110 om statens plikt til å legge forholdene til rette for at ethvert arbeidsdyktig menneske kan tjene til livets opphold ved arbeid eller næring. Til dette vil jeg bemerke at dette regelverket ikke kan tolkes slik at Norge har en menneskerettslig forpliktelse til å gi enhver utlending som oppholder seg ulovlig i landet rett til å arbeide. En slik forståelse av de menneskerettslige forpliktelser vil undergrave statenes rett til en regulert innvandring, noe som neppe har vært hensikten.

Når det gjelder representantenes forslag om en lovendring som sikrer at også asylsøkere som ikke har godkjent reisedokumenter bør få muligheten til å arbeide, vil jeg vise til at dagens utlendingsregelverk (utlendingsloven § 94 og utlendingsforskriften § 17-26) allerede åpner for å gi midlertidig arbeidstillatelse til asylsøkere. Det er imidlertid et vilkår for slik tillatelse at det ikke er tvil om søkerens identitet, og at asylsøkeren som hovedregel fremlegger godkjent reisedokument eller nasjonalt identitetskort. Vilkåret er ment å stimulere til fremleggelse av reisedokumenter og avklaring av asylsøkernes identitet. I utlendingslovens forarbeider ble det også lagt til grunn at det vil gi et uheldig signal om ikke tvil om identiteten skal ha konsekvenser for muligheten til å ta arbeid mens søknaden behandles. Videre ble det vist til at det må være et mål at alle asylsøkere gir korrekte opplysninger og fremlegger den dokumentasjon det er rimelig å forvente. At det oppholder seg mennesker i Norge på mulig falsk identitet er et samfunnsproblem. Regelverket bør hindre at personer med tvilsom identitet gis anledning til å delta i samfunnet gjennom arbeid på lik linje med asylsøkere som har bidratt til å avklare egen identitet. Jeg mener dette er viktige hensyn, og kan ikke se at det i begrunnelsen for forslaget fremkommer argumenter som tilsier en annen vurdering.

Ad. forslag nr. 2:

Forslaget lyder:

Stortinget ber regjeringen fremme en sak for Stortinget om tilgangen på helsehjelp til personer uten fast oppholdstillatelse i Norge, som sikrer dem som allerede er i landet, forsvarlige primærhelsetjenester på lik linje med andre borgere.

Jeg har innhentet følgende fra Helse- og omsorgsdepartementet:

«Alle som oppholder seg i Norge, har rett til øyeblikkelig hjelp fra den kommunale helse- og omsorgstjenesten og fra spesialisthelsetjenesten.

Både menneskerettighetene og rent humanitære hensyn taler for å gi et tilbud som går utover øyeblikkelig hjelp. Alle som oppholder seg i Norge, har derfor også rett til helsehjelp som er helt nødvendig og ikke kan vente. Det omfatter blant annet situasjoner der pasientens tilstand er slik at det mest sannsynlig i løpet av kort tid vil oppstå et behov for øyeblikkelig hjelp.

Barn og gravide uten lovlig opphold har i stor grad samme rett til helsehjelp som personer med lovlig og fast opphold. Personer som er psykisk ustabile og utgjør en nærliggende og alvorlig fare for eget eller andres liv eller helse, har rett til psykisk helsevern også når de oppholder seg ulovlig i Norge. Alle som oppholder seg i Norge, har dessuten rett til svangerskapsavbrudd etter reglene i abortloven og smittevern hjelp etter smittevernloven.

Regelverket er samlet og tydeliggjort i forskrift 16. desember 2011 nr. 1255 om rett til helse- og omsorgstjenester til personer uten fast opphold i riket.

Personer uten fast opphold i Norge skal som hovedregel selv betale for helsehjelpen. Personer uten lovlig opphold kan likevel ikke nektes helsehjelp de har rett til etter forskriften, under henvisning til manglende dokumentasjon på betalingsevne. Hvis pasienten ikke selv kan dekke utgiftene, må de dekkes av helseinstitusjonen, kommunen eller tjenesteyteren.

Stortinget sluttet seg ved innføringen av fastlegeordningen i 2001 til forutsetningen om lovlig opphold for å få rettigheter i fastlegeordningen ved å knytte retten til å stå på liste hos fastlege til reglene i folkeregisterloven. Et hovedhensyn bak fastlegeordningen er å ivareta kontinuiteten i behandlingsrelasjonen mellom pasient og lege. Dette hensynet er mindre relevant for personer som oppholder seg ulovlig i landet, fordi det forutsettes at de skal forlate landet så snart som mulig.

Kommunen har plikt til å dimensjonere allmennlegetjenesten slik at det er kapasitet til å behandle alle pasienter som til enhver tid oppholder seg i kommunen. Dette gjelder

også de som ikke har rett til å stå på liste hos en fastlege. Det er opp til kommunen å velge den organiseringen som er hensiktsmessig, for eksempel ved bruk av legevakt, kommunelege eller særskilte avtaler med enkelte fastleger.

Jeg er kjent med uttalelsen fra FNs komité for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter i komitéens sjette rapport om Norge fra 2020.

Personer uten lovlig opphold i Norge har i mange tilfeller ikke forholdt seg til vedtak om at de skal reise ut av landet. Å gi personer uten fast opphold i Norge samme rett til helsehjelp som personer med fast opphold på grunnlag av oppholds- og/eller arbeidstillatelse, vil kunne føre til at flere vil komme til Norge for å få gratis behandling. Det vil etter mitt syn være uheldig og feil bruk av helseressursene.

Jeg mener at regelverket innfrir våre internasjonale forpliktelser. Jeg ser derfor ikke behov for å foreslå generelle utvidelser av rettighetene personer uten fast opphold i Norge har til helse- og omsorgstjenester.

Jeg mener at oppmerksomheten bør rettes mot å sikre at pasienter uten lovlig opphold faktisk får den helsehjelpen de har krav på. Vi må blant annet sørge for at helsepersonell har god kompetanse på hvilke rettigheter disse pasientene har.

Samfunnet er ikke tjent med at personer uten lovlig opphold er redde for å oppsøke helsetjenesten når de har behov for øyeblikkelig helsehjelp. Det er derfor viktig at disse pasientene blir trygge på at de kan motta hjelp.

Jeg ser behov for en gjennomgang for å sikre at rettighetene praktiseres etter intensjonen. Det vil vi gjøre, men jeg ber om forståelse for at koronahåndteringen bidrar til at det vil kunne ta noe tid.»

Med hilsen

Emilie Mehl